

SİLAHLI ÇATIŞMALAR HUKUKUNUN B.M. KUVVETLERİNE UYGULANMASI

Dr. Funda KESKİN*

Silahlı çatışmalar sırasında bazı kurallara uyulması gerektiği düşüncesi antik çağlardan itibaren yavaş yavaş gelişmiştir. İlk başlarda bu çatışmalar hiç bir kurala bağlı olmaksızın mümkün olan en kanlı şekillerde yürütülüyordu. Daha sonra, aslında eskisine oranla daha öldürücü silah ve yöntemler kullanılmasına ve çatışmaların daha yıkıcı olmasına karşın, devletler karşı tarafın da bunlara uyması koşuluyla bazı kurallara uymanın avantajlı olduğunu görmeye başladılar. Orta Çağ'da gelişen şövalyelik kuralları ve Hıristiyanlık da bu gelişmeye katkıda bulundu.¹ Kuvvete başvurmanın devletler için bir hak olduğu dönemde, *jus ad bello* yani kuvvete başvurmayı düzenleyen kuralların gelişmesi geride kalırken, bir silahlı çatışma sırasında tarafların uyması gereken kurallar yani *jus in bello* gelişti ve yaygınlık kazandı. Uzun süre yapılageliş hukuku şeklinde gelişen bu kurallar, özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren uluslararası antlaşmaların da konusu olmaya başladılar.

Silahlı çatışmalar hukuku çok geniş bir alana yayılan konuları kapsamaktadır. Çatışmanın tarafları arasındaki ve taraflarla tarafsız devletler arasındaki ilişkiler de bu konu kapsamında değerlendirilmesine karşın bu çalışmada uluslararası çatışmalar hukukunun yalnızca silahlı çatışmalarda uygulanan uluslararası insancıl hukuk, yani silahlar, araçlar ve savaş kurbanlarının durumu gibi konular² ve bu kuralların B.M. güçlerine uygulanması sorunu ele alınacaktır.

Yakın zamana kadar savaş hukuku olarak adlandırılan bu kurallara bugün silahlı çatışmalar hukuku denmektedir. Bunun en önemli nedeni, bu kuralların uygulanmasının yalnızca savaş durumlarına özgü olmamasıdır. Bu konudaki temel düzenlemeyi oluşturan 1949 Cenevre Sözleşmeleri, ortak olan 2. maddelerinde kendi uygulama alanlarını "savaş durumu taraflardan birisi tarafından kabul edilmese bile iki ya da daha çok taraf devlet

* A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Araştırma Görevlisi.

¹W. Durch, "Introduction," *The Evolution of United Nations Peacekeeping, Case Studies and Comparative Analysis*, W. Durch (ed.), New York, H. Stimson Center, 1993, s.2.

²Frits Kalshoven, *The Law of Warfare*, Leyden, Sijthoff, 1973, s.24-25.

arasında ortaya çıkan ilan edilmiş savaş veya her türlü silahlı çatışma durumları" olarak belirlemektedir.³

A. Devletler Arasındaki Çatışmalar İçin Ortaya Çıkan Kuralların B.M. Güçlerine Uygulanıp Uygulanamayacağı Sorunu

1. Bu Kurallara Gereksinim Duyulmasının Nedenleri ve Kuralların Kapsamı

XVIII. ve XIX. yüzyıllarda, daha kuvvete başvurma hakkının sınırlandırılması yönünde bir düzenleme yokken çatışmaların nasıl yürütülmesi gerektiğine ilişkin kurallar giderek arttı. Çünkü bir silahlı çatışmaya giren devletler gereksiz kayıplara uğramak istemiyorlardı. Gereksiz kayıp ise askeri avantaj sağlamayan kayıp anlamına geliyordu. Böylece, önce silahlı çatışmalar sırasında sivillerin korunması, sonra da bu korumacı kuralların yaralı, hasta ve tutsak olan savaşanlara da yaygınlaştırılması biçiminde silahlı çatışmalar hukuku oluştu.

Bu dönemin teknolojisinin henüz topyekun, yani sivil halkı da savaş çabasına katan ve onları savaşın etkilerine açık hale getiren bir savaşı mümkün kılmaması da bu kuralların gelişmesini kolaylaştırdı. Sivillerin öldürülmesinin askeri bir faydası yoktu. Yaralı, hasta ve tutsak olanlar da artık savaş çabasına katkıda bulunamaz hale geliyorlardı, dolayısıyla bu kişilerin korunması her iki çatışan tarafın da yararına bir durumdu. Yani, çatışmaların temelde iki tarafın orduları arasında gerçekleştiği dönemde sivilleri koruyan kurallara gitmek kolaydı. Bundan sonra bazı savaşanlara da bu kuralların uygulanması doğal olarak atılan bir adım oldu. Bu kurallar o kadar yaygınlık kazandı ve kabul gördü ki, özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısında devletler çatışmaları yürüten komutanları için bu kuralları içeren el kitapları yayınlamaya başladılar.

Bu konudaki kuralların ilk kaynağı yapılageliştir. XVII. yüzyıldan itibaren hemen hemen tüm uluslararası çatışmalarda *jus in bello*'ya değişik ölçülerde de olsa uyuldu.⁴ Bunların yazılı hale getirilmesi ise XIX. yüzyılın ikinci yarısında başladı. Bu konuda yapılan temel çok-tarafli anlaşmalar şunlardır: 1856 Deniz Savaşı Konusunda Paris Bildirisi, 1864 Savaşta Hasta ve Yaralıların Konusunda Cenevre Sözleşmesi, bu sözleşme hükümlerini deniz savaşına da yayan 1906 Cenevre Sözleşmesi, 1868 Savaşta Birtakım Patlayıcı Maddelerin Kullanılmasının Yasaklanmasına İlişkin St. Petersburg Bildirisi, 1929 Hasta ve Yaralı Askerlerin, Denizcilerin ve Savaş Tutsaklarının Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmeleri, 1899 ve 1907 La Haye Sözleşmeleri, 1925 Mikrop ve Gaz Savaşını Yasaklayan Cenevre Sözleşmesi, 1936 Savaşta Ticaret Gemilerine Karşı Denizaltıların Kullanılmasını Düzenleyen Londra Protokolü, Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'nin (I.C.R.C.) hazırladığı 1949 Cenevre Sözleşmeleri (4 tane) 1954 La Haye Silahlı Bir Çatışma Durumunda Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin Sözleşme, 1972 Bakteriyel (Biyolojik) ve Toksin Silahlarının Geliştirilmesi, Üretilmesi ve Depo Edilmesinin Yasaklanması ve Yok Edilmelerine İlişkin Sözleşme, 1977'de 1949 Cenevre Sözleşmeleri'ne ek iki Protokol, 1980 Aşırı veya Ayrımcı Yaptırımları Vermeden Zarar Veren Bazı Konvansiyonel Silahların Kullanılmasının Sınırlandırılması ve

³ Cenevre Sözleşmeleri'nin metni için bkz. *Düster*, III. Tertip, Cilt 34, s. 183-295.

⁴ Geoffrey Best, *Humanity in Warfare: The Modern History of the International Law of Armed Conflicts*, London, Weidfeld and Nicolson, 1980, s.12.

Yasaklanmasına İlişkin Sözleşme ve 1993 Kimyasal Silahların Geliştirilmesi, Üretilmesi, Depo Edilmesi ve Kullanılmasının Yasaklanmasına ve Yok Edilmelerine İlişkin Sözleşme.

Bu noktada, I.C.R.C.'nin girişimi ve çabasıyla gerçekleştirilen 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin silahlı çatışmalar hukukunun güncelleştirilmesi bakımından çok önemli bir işlevi yerine getirdiği belirtilmelidir. Çünkü 1949'da Uluslararası Hukuk Komisyonu, B.M.'de bu amaçla bir çalışma yapılmasını, kamu oyunun bunu B.M.'nin barışı koruma konusundaki güvensizliğinin bir göstergesi olarak yorumlayabileceği gerekçesiyle yanlış bulmaktaydı.⁵

Bu alan, aralarında kesin bir ayrım olmamakla birlikte çoğunlukla belli durumdaki kişilerin korunması amacıyla yönelik olan ve Cenevre'de yapılan sözleşmeler çerçevesinde düzenlenen Cenevre hukuku ile çatışmada kullanılan araçları ve silahları kısıtlayan veya yasaklayan La Haye hukuku olmak üzere ikiye ayrılabilir.⁶ Birinci gruba ilişkin olarak genel olarak kabul gören en temel kural, çatışmada sivillerle savaşanlar arasında ayrım gözetilmesi ve sivillere karşı askeri faydası olmayan eylem yöneltilmemesidir. İkinci olarak da, savaşanlara da yaralı, hasta ve tutsak olmaları durumunda belli kurallar çerçevesinde davranılması gerekmektedir. İkinci grup kurallar ise bazı patlayıcı maddelerin ve kimyasal ve biyolojik silahların kullanılmamasını öngörmektedir.

Bu kurallara uymayanların durumunu düzenleyen genel bir antlaşma yoktur. Nazi savaş suçlularını yargılayan Nüremberg Askeri Mahkemesi ve Japon savaş suçlularını yargılayan Tokyo Mahkemesi bu kişilerin cezalandırılmasının ilk örnekleridir. Yakın zamanda da Bosna ve Ruanda'da işlenen savaş suçlarının yargılanması için *ad hoc* mahkemeler kurulmuştur ve bu mahkemelerin başarısının sürrekli bir ceza mahkemesi kurulması yönünde uzun bir süreden beri B.M. çerçevesinde harcanan çabalar için çok önemli olacaktır.

2. B.M.'nin Silahlı Çatışmalar Hukuku Konusundaki Tavrı

Bugüne kadar gerçekleştirilen *jus in bello* antlaşmaları yalnızca devletler arasındaki çatışmaları konu almaktadır. B.M. barış gücü gibi temelde savaşan tanımına girmeyen bir uluslararası gücün ya da bir zorlama önlemi kararını uygulayan güçlerin silahlı çatışmalar hukuku açısından statüsü bir düzenleme konusu olmamıştır. Bu güçlere ne ölçüde *jus in bello* kurallarının uygulanacağı ve eğer uygulanacaksa hangi antlaşma hükümlerinin ve hangi askeri disiplin sisteminin geçerli olacağı belirsizdir.

B.M. Antlaşması 39. maddede belirtildiği şekilde Güvenlik Konseyi'nin barışa yönelik tehdit, barışın bozulması veya saldırı durumunu belirleyip kuvvet kullanma da içeren zorlama önlemlerine başvurulması kararını verdiği durumlarda, bu kararı uygulayan B.M. güçlerine silahlı çatışmalar hukuku kurallarının uygulanamayacağı nadiren de olsa savunulan bir görüş olmuştur. Bu görüşe göre, B.M. bir uluslararası hukuk kişisi olmakla birlikte bir devlet değildir ve uluslararası ilişkilere bir devlet gibi katılmaz. İstelik B.M. Antlaşması'na aykırı bir kuvvet kullanmayı durdurma amacına yöneliktir,

⁵S.D. Bailey, *How Wars End, The United Nations and the Termination of Armed Conflict, 1946,1964*, Cilt I, Oxford, Clarendon Press, 1982, s.19.

⁶Kalshoven, *a.g.y.*, s.26.

yani haklıdır⁷ ki benzer bir görüş, daha önce de haklı savaş görüşü bağlamında saldırıya karşı koyan devletin bu kurallardan yararlanacağı ama saldırgan devletin yararlanamayacağı biçiminde dile getirilmişti.⁸ Ancak haklı savaş öğretisi hiçbir zaman haklı bir neden için insanlığa aykırı uygulamalara başvurmayı haklı çıkaramaz. Ayrıca, silahlı çatışmalar hukukunun hiçbir kuralı, kuvvete başvurmanın hukuka uygunluğu ile bu kuralların uygulanması arasında bir bağlantı kurmaz. Aslında *jus in bello* savaşın kötülüklerine karşı gelişmiş kurallardan oluşur, gereksiz acılara engel olmak amaçındadır ve bu kaygılar çatışmaya katılan tarafların niteliğinden ya da katılma nedenlerinden bağımsızdır. Bunun aksinin kabulü, nedeni haklı olan tarafın amacına ulaşmak için her türlü aracı kullanabilmesi yolunu açar ki bunun B.M. güçleri için kabul edilebilmesi mümkün değildir.⁹ İnsanlık ve hukuka uygunluk için eyleme geçen bir gücün, en azından *jus in bello*'nun temel kuralları ile bağlı olmayı kabul etmesi gerekir.

Ancak B.M. bir örgüt olarak silahlı çatışmalar hukukuna ilişkin bir uluslararası antlaşmaya taraf değildir ve bu antlaşmalarda da uygulanmalarını B.M. güçlerine de yayan bir hüküm yoktur. Günümüzde bu konudaki temel düzenlemeyi teşkil eden 1949 Sözleşmeleri tamamen B.M. dışında I.C.R.C. tarafından hazırlanmış ve devletleri konferansa davet eden de I.C.R.C. olmuştur.

1977 Ek Protokoller'in hazırlanması sırasında B.M. biraz daha etkin bir rol almıştır. B.M. bu çalışmaları yakından izlemiş ve B.M. Genel Kurulu her yıl bu konuda bir karar almıştır. Ancak B.M. daha çok silahsızlanma konularıyla ilgilenmiştir. 1980 Bazı Konvansiyonel Silahlar Sözleşmesi ise bir B.M. sözleşmesidir ama aslında 1977 Ek Protokoller için yapılan konferansın bir yan ürünüdür ve B.M.'ye devredilmiştir. Nitekim bu sözleşmenin kabulü ve uygulamaya sokulması için B.M. sisteminde yeterince çaba harcanmadığını düşünen I.C.R.C. yine bu yöndeki çalışmalarını devam ettirmiştir.

B.M. devletler için silahlı çatışmalar hukukuna uyma yükümlülüğü bulunduğunu doğrulamaktan geri kalmamıştır. B.M. çerçevesinde silahlı çatışmalar hukukuyla ilgili olarak alınan en önemli karar, 1968 tarihli, 2444(XXIII) sayılı Genel Kurul kararıdır. Bu karar "Silahlı Çatışmalarda İnsan Haklarına Saygı" başlığını taşımaktadır ve üç temel ilke belirlemektedir:

- (a) Tarafların çatışmada araç ve yöntem seçmekte sınırlı bir hakkı olması,
- (b) sivil halka saldırının yasak olması ve
- (c) savaşanlarla siviller arasındaki ayrımın gözetilmesi.

Bunlar, La Haye ve Cenevre Sözleşmeleri'nde ortaya konulan ilkelerdir ancak B.M. kararı bu sözleşmelere doğrudan doğruya atıfta bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Genel Kurul 1990 tarih ve 45/69 sayılı kararıyla İsrail'in işgal altındaki topraklarda işgalci güç

⁷H. McCoubrey ve N.D. White, *International Organizations and Civil Wars*, Dartmouth, Aldershot, 1996, s.188-189.

⁸J.G. Starke, *Introduction to International Law*, 9.B., London, Butterworths, 1984, s.526.

⁹H. McCoubrey ve N.D. White, *The Blue Helmets: Legal Regulation of United Nations Military Operations*, Dartmouth, Aldershot, 1996, s.155.

olarak IV. Cenevre Sözleşmesi'ne uymasını, bu sözleşmenin adını vererek istemiştir. Ayrıca yine devletlere 1977 Ek Protokoller'e taraf olmaları için defalarca çağrıda bulunmuştur.

Güvenlik Konseyi'nin tavrı da Genel Kurul'dan farklı değildir. 1990 Körfez olayı sırasında Irak'ın işgal altındaki Kuveyt'te uluslararası insancıl yükümlülüklerine uymasını 25 Eylül 1990 tarih ve 670 sayılı kararıyla isterken, devletlere Kuveyt'i kurtarmak için tüm gerekli araçlara başvurma izni verdiği 678 sayılı kararında ne sözleşmelere ne de silahlı çatışmalar hukukuna atıfta bulunmuştur.

Yani B.M.'nin silahlı çatışmalar hukukuna uymayı devletler için bir yükümlülük olarak kabul ettiğini gösteren kararlar gerek Genel Kurul'da gerekse Güvenlik Konseyi'nde alınmışken B.M.'nin kendi güçlerinin bu açıdan konumu hakkında genel olarak alınmış hiçbir karar bulunmamaktadır.

Ancak bazı B.M. kuvvetleri için bunların silahlı çatışmalar hukuku ile bağlı oldukları yönünde B.M.'den açıklamada bulunulmuştur. Genel Sekreter U Thant daha 1962'de Kongo'da bulunan B.M. gücü ONU için yaptığı açıklamada, B.M.'nin kendi silahlı kuvvetlerinin 1949 Cenevre Sözleşmeleri'ni mümkün olan en sıkı biçimde uygulamakta ısrarlı olduğu biçiminde bir açıklamada bulunmuştur. Görüldüğü gibi bu açıklamada barış gücü ile diğer B.M. güçleri arasında bir ayırım gözetilmemekte, hepsini içine alan bir anlatım kullanılmaktadır. Bu bağlamda, B.M. Genel Sekreteri 23 Ekim 1978'de I.C.R.C. başkanına yazdığı bir mektupta insancıl hukuk ilkelerinin B.M. güçleri tarafından yürütülen operasyonlar çerçevesinde uygulanması gerektiğini kabul etmiştir.¹⁰ Bu durum, Lübnan Geçici Gücü (UNIFIL) için Genel Sekreter tarafından ayrıca devletlere yazılan bir mektupla katkıda bulunan devletlerin insancıl hukuka uyulması için kendi güçlerini uyarmaları biçiminde doğrulanmıştır.¹¹ Ancak B.M. bu konuda kesin ve tüm barış güçlerini kapsayacak bir tutum benimsememiştir. Özellikle eski Yugoslavya ve Somali'deki güçler için böyle bir mektup dahi yoktur.

Ancak B.M. görevlilerinin gittikleri yerlerde, özellikle de Somali ve eski Yugoslavya'da zor durumlara düşmeleri, bu güçlerin güvenliklerinin sağlanması gerektiği yönünde yeni bir girişim başlatılmasına neden olmuş ve 1994'te Genel Kurul'un 49/59 sayı ve 9 Aralık tarihli kararıyla oluşturulan *Ad Hoc* Komite'nin hazırladığı B.M. ve İlgili Personelin Güvenliğine İlişkin Sözleşme'yi kabul etmiştir.¹² Bu sözleşme henüz yürürlükte değildir ancak madde 1/c'ye göre, B.M.'nin yetkili bir organınca kurulacak ve B.M. otoritesi ve kontrolü altında gerçekleştirilecek her türlü operasyonu ve 1/a'ya göre bu operasyonda görev alan tüm askeri, polis ve sivil üyeleri, resmi görevle bu bölgede olan B.M., bağlı kuruluş ve Atom Enerjisi Ajansı görevli ve uzmanlarını ve ilgili personel olarak da B.M.'nin yetkili organıyla anlaşarak gönderilen devlet ya da uluslararası örgüt görevlilerini, uluslararası yardım kuruluşu üyelerini ve Genel Sekreter'in görevlendirdiği kişileri kapsar. Yani barış gücü üyeleri bu sözleşme kapsamında kalırlar. Buna karşılık Sözleşme'nin 2. maddesi, Güvenlik Konseyi kararıyla

¹⁰Aynı yapıt.

¹¹Umesh Palwankar, "Applicability of International Humanitarian Law to United Nations Peace-Keeping Forces," *International Review of the Red Cross*, No:294, 1993, s.230.

¹²Metin için bkz. *Yearbook of the United Nations*, 1994, s.1288-1292.

gerçekleştirilen zorlama önlemi operasyonlarını uygulama alanı dışında bırakmakta ve bu operasyonlara silahlı çatışmalar hukukunun uygulanacağını belirtmektedir.

Sözleşme B.M. görevlilerinin güvenliklerinin sağlanması ile sınırlıdır ve silahlı çatışmalar hukuku kapsamında olan diğer konulara yer vermemektedir. Ancak 20. maddesinde Sözleşme'nin uluslararası belgelerde yer aldığı şekliyle insan hakları standartlarının ve uluslararası insancıl hukukun B.M. operasyonlarının ve personelinin korunmasına ve bu personelin bu hukuk kurallarına uymasına ilişkin olarak uygulanabilirliğini etkilemediğini belirterek insancıl hukukun B.M. operasyonlarına hem hak hem de yükümlülük getirecek şekilde uygulanacağını kabul etmektedir. Ayrıca B.M., Irak'a karşı uyguladığı ekonomik önlemleri koyan kararlarında, uluslararası insancıl hukukun gerektirdiği insancıl istisnaları da her zaman getirmiştir. Irak'a karşı yaptırım koyan 661 sayılı karar 3. paragraf (c) fıkrasında ve 4. paragrafında münhasıran tabii amaçlı maddeleri ve insani şartların gerektirdiği hallerde yiyecek maddelerini ambargonun dışında tutmuştur. 666 sayılı karar ise 4. paragrafında 15 yaşını altındaki çocukları, hamile ve emzikli kadınları ve yaşlı ve hastaları özel önem verilecek kişiler olarak saymıştır. Bunlar, açıkça adının anılmamasına rağmen özellikle 1949 IV. Cenevre Sözleşmesi'nin getirdiği istisnalardan oluşmaktadır.

B.M.'nin üye devletlere kuvvet kullanma izni verdiği ilk durum olan Kore olayında B.M. 1949 Cenevre Sözleşmeleri'ne uyacağını ilan etmiştir. Bu tür güçler B.M. Antlaşması'nda öngörülmediğinden ve bunlara uygulanacak kurallar belirlenmemiş olduğundan mevcut olan tek kurallar dizisi olarak silahlı çatışmalar hukukuna uyulmasının kabul edilmesi doğaldır. Ancak B.M., kendisini Kore'de eski savaş hukuku anlamında savaşıyor olarak da kabul etmemiştir. Bu dönemde, B.M. devletlere yasakladığı kuvvet kullanma yetkisini kendi elinde tuttuğuna göre kuvvet kullanma konusunda B.M.'nin devletlere göre daha üstün bir konumda olduğu ve örneğin nükleer silahları devletlere yasaklarken kendisinin kullanma yoluna gidebileceği ve bu bağlamda dilerse silahlı çatışmalar hukukunu uygulama yolunu da seçebileceği görüşü de ileri sürülmüştür.¹³ Ancak Kore'den bu yana gerek doktrinde gerekse B.M.'nin özellikle barış güçleri için yaptığı açıklamalarda, uygun olduğu durumlarda silahlı çatışmalar hukukunun B.M. güçlerine de uygulanması gerektiği genel olarak kabul görmektedir. Bununla birlikte, B.M. bir devlet olmadığından silahlı çatışmalar hukukunun her yönü B.M. güçlerine uygulanamamakta ya da en azından bazı noktalarda biraz daha netleştirici gelişmelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Silahlı çatışmalar hukukunun B.M.'nin kuvvet kullanma izni verdiği durumlarda uygulanabilirliği konusunda artık bir şüphe bulunmadığını belirtmek gerekir.¹⁴ 1977 II. Ek Protokol'le uluslararası nitelikte olmayan çatışmalara bile uygulanması kabul edilen silahlı çatışmalar hukukunun bu güçlere uygulanmaması mantık dışı olurdu. B.M.'nin

¹³Report of Committee on Study of Legal Problems of the United Nations, "Should the Laws of War Apply to United Nations Enforcement Action," *The Strategy of World Order, International Law*, Cilt III, R.A. Falk ve S.H. Mendlovitz (ed.), 1966, s.72.

¹⁴Ayrıca A.S.I.L.'in 1992 toplantısında uygulanabilirlik hiç tartışma konusu edilmeksizin Koalisyon'un Irak güçlerine karşı uygulamaları insancıl hukuk açısından değerlendirilmiştir ki bu durum doktrinde uygulanabilirlik konusunda bir sorun olmadığını göstermektedir. "Implementing Limitations on the Use of Force: The Doctrine of Proportionality and Necessity," *P.A.S.I.L.*, 86th Meeting, 1-4 Nisan 1992, s.39-54.

39. maddeye göre yaptırım olarak kuvvet kullanılmasına izin vermesi de bu kararı uygulayan kuvvetlerin silahlı çatışmalar hukukuna uyma yükümlülüğünü değiştirmez. Zaten silahlı çatışmalar hukuku devletler arasındaki çatışmalara uygulandığı zaman da hangi tarafın hukuka uygun olarak kuvvet kullandığına bakılmaksızın iki tarafa da uygulanan kurallar içerir. Bunların asgari uygarlık koşulları olduğu 1899 ve 1907 La Haye Sözleşmesi Ek Kurallar'ın 158. maddesinde de belirtilmiştir¹⁵ ve temel kuralların ve bu temel kuralları kodifiye eden 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin yapılageliş niteliğinde oldukları kabul edilmektedir. Dolayısıyla Güvenlik Konseyi izniyle yaptırım olarak kuvvet kullanma yoluna başvurulması durumunda da silahlı çatışmalar hukukuna uymak zorunludur. Ancak B.M. bir örgüt olarak silahlı çatışmalar hukuku konusunda yapılmış olan sözleşmelere taraf olmadığına ya da B.M. güçleri için ayrı bir düzenleme yapılmadığına göre, bu kuralların gözetilmesi görevi yine katkıda bulunan devletlere düşmektedir. Nitekim I.C.R.C., Körfez müdahalesinde Cenevre Sözleşmeleri'ne taraf olan devletlere bir memorandum göndererek bir askeri operasyonda yer alabilecek devletlerin silahlı çatışmalar hukukuna uyma yükümlülüklerini hatırlatmıştır.¹⁶

B.M. barış gücünün durumunda da silahlı çatışmalar hukukuna uyulması yönünde yine herhangi bir B.M. organı kararı olmamasına karşın kuşku yoktur. Barış güçleri, bir çatışmanın taraflarının rızasına dayanılarak yerleştirilir ve çalışmasının başarılı olması için tarafsızlığını korumak zorundadır. Ayrıca görev süresi boyunca meşru savunma durumu hariç kuvvete başvuramaz. Tüm bunlar barış güçlerini zorlama önlemi uygulayan güçlerden çok farklı bir konuma yerleştirir. B.M., 1992'den bu yana barış güçleri için kabul eden devletlerle yapılan antlaşmalara bu güçlerin Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokollerinin ruhuna ve ilkelerine uyarak çalışmasını ve askeri personelin bu kurallardan haberdar edilmelerini sağlayacağını birer hüküm olarak koymaktadır.

B.M.'nin sözleşmelere taraf olması en azından barış güçleri açısından bir çıkar yol olarak görülmemektedir. Çünkü sözleşmelerde "savaşanlar" terimi kullanılmaktadır ki barış güçleri klasik anlamda savaşan sayılamaz. Her şeyden önce çatışmanın tarafı değildirler ve meşru savunma hariç kuvvet kullanmama yükümlülükleri vardır. Ayrıca B.M. zorlama operasyonlarının da klasik savaşan statüsünde değerlendirilmesine karşı çıkan görüşler vardır. Buna göre, B.M. kararı ile kuvvet kullanan güçler klasik savaş hukuku çerçevesinde herhangi bir devletin mensupları gibi değerlendirilmemelidirler.

Bu daha genel nitelikli sorunun yanısıra uygulamada da pek çok sorunla karşılaşılması olasıdır. Özellikle 1977 I. Ek Protokol'e taraf olan devletlerle olmayan devletlerin aynı barış gücünde görev almaları halinde sorun doğacaktır. B.M. güçleri mensuplarının savaş tutsağı sayılıp sayılmayacakları, hangi askeri disiplin kurallarının uygulanacağı, bu kuralların çiğnenmesi durumunda bireysel sorumluluk ve devletin sorumluluğu konusu gibi uygulamada ortaya çıkabilecek başka birçok sorun vardır ve bunların bir kısmına şu anda sağlıklı bir yanıt verebilmek mümkün değildir.

¹⁵J.B. Scott, *The Hague Peace Conferences of 1899 and 1907, Documents*, Cilt II, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1909.

¹⁶Hans-Peter Gasser, "The United Nations and International Humanitarian Law: The International Committee of Red Cross and the United Nations' Involvement in the Implementation of International Humanitarian Law," *International Symposium on the Occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations* için sunulan tebliğ, Cenevre, 19-21 Ekim 1995.

B. Silahlı Çatışmalar Hukukunun Temel Kuralları Bakımından B.M. Güçlerinin Durumu

1. Kuralların Uygulandığı Durumlar

Kurucular B.M. Antlaşması Giriş'inde halkları savaştan koruma amacını belirtirken açıkça devletler arasındaki savaşı düşünüyorlardı.¹⁷ Ancak 1945'ten bu yana meydana gelen silahlı çatışmaların çok azı bu niteliğe sahiptir. Üstelik, meydana gelen çatışmaların büyük bir çoğunluğunda da dış karışma vardır.

1949 Cenevre Sözleşmeleri, sözleşmeye taraf olan devletler arasındaki çatışmalarla bir taraf devlet ülkesinde gerçekleşen uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalar arasında ayırım yapmaktadır. Silahlı çatışmalar hukukunun devletler arasındaki çatışmalara tam olarak uygulanması gerekir. 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve 1977 I. Ek Protokol¹⁸, bir savaş durumunu taraflardan birisi kabul etmese bile, iki devlet arasında ortaya çıkan tüm ilan edilmiş savaş ve diğer silahlı çatışma durumlarına bu sözleşme hükümlerinin uygulanacağını belirtmektedir. İç çatışmalar ise tamamen 1949 Sözleşmeleri kapsamı dışında bırakılmakta ama bu çatışmalara uygulanacak olan kurallar, en az Sözleşme'nin 3. maddesinde belirlendiği şekliyle belli insancıl kurallar olarak saptanmaktadır.

B.M. açısından buradaki sorun, B.M. güçlerinin bir devlet ya da birimle silahlı çatışma durumunda olmasının mümkün olup olmadığıdır. Genel eğilim, B.M.'nin bir devletle *savaş durumunda* olamayacağı yönündedir. Ancak 1945 yılından bu yana ilan edilmiş savaş bulunmadığından, bugün silahlı çatışmalar hukukunun uygulanması için uluslararası askeri çatışma olması yeterli sayılmaktadır. B.M. güçleri bu kritere göre değerlendirilirse, B.M. Antlaşması VII. Bölüm'e göre Güvenlik Konseyi'nin bir saldırı ya da barışın bozulması durumunun varlığını belirleyip bir zorlama önlemi olarak kuvvet kullanılmasına karar vermesi durumunda bu koşul karşılanmış olmaktadır. Çünkü bu iki durum, ancak birden fazla devlet arasında gerçekleşen eylemler sonucu ortaya çıkabilir.

Ancak barışa yönelik tehdit nedeniyle kuvvet kullanılmasına izin verilebilmesi, Somali'de olduğu gibi tamamen bir tek devlet ülkesi içinde gerçekleşen olaylar sonucunda da ortaya çıkabilmektedir. Burada bir uluslararası çatışma yoktur. Ancak sorun uluslararası sonuçlar doğuran bir sorundur ve uluslararası gücün görev tanımı buna imkan veriyorsa, bu güç meşru savunmayı aşan kuvvet kullanmaya da başvurabilir. Nitekim Somali'de önce UNITAF sonra da UNOSOM II bunu yapmıştır. Ayrıca, uluslararası planda önlem almayı gerektiren bir sorunun bir iç sorun olduğunu söylemek de artık mümkün değildir. Dolayısıyla ilke olarak bu soruya olumlu yanıt vermek mümkün görünmektedir.¹⁹

1994 B.M. ve İlgili Personelin Güvenliğine İlişkin Sözleşme de, madde 2/2'de, en azından kendi düzenlediği konular için Güvenlik Konseyi kararıyla uygulanan ve personelin başka bir düzenli askeri güce karşı savaşan durumda olduğu zorlama önlemlerine silahlı çatışmalar hukukunun uygulanacağını kabul etmektedir. Burada ilginç

¹⁷McCoubrey ve White, *Blue Helmets*, s.14.

¹⁸Metin için bkz. *U.N.T.S.*, No:17512, Cilt 1125, s.3.

¹⁹McCoubrey ve White, *Blue Helmets*, s.161.

olan nokta, zorlama önlemi uygulayan kuvvetlerin silahlı çatışmalar hukuku bakımından savaşı durumda olduğunun kabul edilmesidir.

Barış güçlerinin durumunda ise; B.M. güçlerinin taraf olduğu bir uluslararası çatışma yoktur, ancak çatışma olan bir bölgeye gönderilen ve meşru savunma durumları hariç kuvvete başvuramaması gereken uluslararası bir güç vardır ve bu uluslararası güç bir çatışma ortamının ortasında yer almaktadır. Bu güç meşru savunma kapsamında kuvvete başvurabileceği gibi, bazı UNPROFOR askerlerinin Bosnalı Sırp tarafından esir alınması ve kalkan olarak kullanılması, buna karşılık bir Fransız UNPROFOR biriminin de Sırp savaşçıları esir alması gibi tam da silahlı çatışmalar hukukunun konusunu oluşturan bir konumda kalmaları da mümkündür. Bu durumda, barış gücü için de silahlı çatışmalar hukukunun ilgili olan hükümlerinin uygulanmasının kabul edilmesi gerekir.

2. Korunan Kişiler ve Haklar

a. Siviller

1899 ve 1907 La Haye Kara Savaşı Sözleşmeleri'ne Ek Kurallar'ın 22. maddesindeki tarafların diledikleri aracı seçme haklarının sınırsız olmadığı ilkesinden iki temel kural doğmuştur: Gereksiz zarara neden olacak nitelikte yöntem, araç ve silah kullanılmaması ve sivil halkla savaşanlar ve sivillere ait mallarla askeri hedefler arasında ayırım yaparak yalnızca askeri hedeflere yönelik hareket yapılması.

1949 IV. Cenevre Sözleşmesi ve 1977 Ek Protokoller sivillerin korunması bakımından temel düzenlemeleri oluşturmaktadırlar. 1949 Cenevre Sözleşmesi'nin II. Bölüm'ü halkın savaşın bazı etkilerinden korunmasına ilişkindir. Ancak 4. maddesinde göre bu sözleşmeyle genel olarak korunan kişiler bir çatışma ya da işgal sırasında kendisini düşman elinde bulan kişilerdir.

Sivil halkın genel korunmasına ilişkin II. Bölüm'de yer alan 14. maddeye göre, tarafların yaralı, hasta ve yaşlıları, 15 yaşından küçük çocukları, hamile kadınları ve 7 yaşından küçük çocukların anneleri güvenli bölgelerde korunabilirler. 15. maddeye göre ise, çatışmaların olduğu bölgelerde kurulabilecek olan güvenli bölgelerde, hasta ve yaralı savaşanlar ve siviller, çatışmada rol almayan ve askeri nitelikte olan iş yapmayan sivil kişilere korunma sağlanabilir. 1977 I. Ek Protokol 50. maddeye göre ise silahlı kuvvetlere mensup olmayan herkes sivil sayılır. Sivillerin malları ise, doğası, yeri, amacı veya kullanımını askeri harekate etkin şekilde katkıda bulunmayan ve kısmen ya da tamamen yok edilmesi, ele geçirilmesi veya nötrale edilmesi mevcut durumda belli bir askeri avantaj sağlamayan dolayısıyla askeri hedef olmayan mallardır. Yani askeri teçhizat, stratejik bir yol, orduya giden mallar, boşaltılan ve savaşanlarca kullanılan bir bina askeri bir hedefdir. Eğer şüphe varsa, normalde sivil kullanımda olan bir mal sivil sayılmalı ve bunlara saldırılmamalıdır.

Benzer bir ayırım deniz savaşında da yapılmaktadır.²⁰ Hava savaşında ise, La Haye Kuralları 22. maddeye göre sivil halkı dehşete düşürmek, askeri olmayan mülkiyeti

²⁰Deniz savaşına ilişkin kuralları biraraya getiren bir el kitabı, Uluslararası Kızıl Haç Örgütü'nün 25. Uluslararası Konferansı'nda ifade edilen gereksinim üzerine İnsancıl Hukuk Uluslararası Enstitüsü tarafından 6 yılda hazırlandı ve 1994'te kabul edildi. Ancak bu el kitabı bağlayıcı değildir ve bu konuda bir sözleşme hazırlanması için henüz erken

yakıp yıkmak, savaşmayanları yaralamak amacıyla yapılacak havadan bombardıman yasaktır. Yine 24. madde gereği, kara kuvvetlerinin hareket bölgesinin hemen yakınında olmayan kent, kasaba, köy, bina ve evlerin bombardıman edilmesi yasaktır. Yakında olanlar ise eğer askeri zorunluluk varsa bombardıman edilebilir.

Son olarak, A.B.D, Sovyetler Birliği, İngiltere ve Fransa arasında 8 Ağustos 1945'te imzalanan Uluslararası Askeri Mahkeme Statüsü 6. madde (b) fıkrası, sivil halka yönelik olarak savaş hukuku ve yapılageliş kuralları ihlallerini, yani savaş suçlarını, (c) fıkrası da insanlığa karşı suçları mahkemenin yetkisine giren ve işleyen kişilerin bireysel sorumluluğa sahip olacakları eylemler olarak tanımlamaktadır. Sivillere yönelik savaş suçları, işgal edilen topraklarda sivillerin öldürülmesi, onlara kötü davranılması, köle olarak kullanılmak ya da başka bir amaçla sınır dışı edilmeleri, özel mülkiyetin yağma edilmesi, kent, kasaba ve köylerin askeri gereklilik olmadan yıkılması, insanlığa karşı suçlar ise, savaş öncesi ya da savaş sırasında sivillerin öldürülmesi, köle yapılması, sınır dışı edilmesi veya benzer başka insanlık dışı eylem ya da siyasi, ırksal veya dini nedenlerle takibata uğramalarıdır.

Devletlere ilişkin olarak kabul edilen bu kurallar B.M. güçleri açısından değerlendirilirse, 1977 Ek Protokoller bir yana, yapılageliş niteliği kabul edilen 1899, 1907 ve 1949 Sözleşmeleri ister barış gücü ister yaptırım uygulama gücü olsun, B.M. güçleri için de ilgili oldukları noktalarda uygulanmalıdır. Aynı şey deniz ve hava savaşı kuralları için de geçerlidir. Çünkü bir operasyon deniz ve hava güçlerinin kullanılmasını gerektiriyorsa bu da yapılacaktır. Örneğin İngiltere 1966'da Güney Rodezya'ya karşı B.M. Güvenlik Konseyi kararıyla abluka uygulamıştır. Yine Güvenlik Konseyi eski Yugoslavya için 757 sayılı kararla koyduğu ambargonun denetlenmesi için 1992'de 787 sayılı kararı kabul etmiş ve tüm içeri ve dışarı deniz taşımacılığının kargo ve gittikleri yer bakımından incelenmesini devletlerden istemiştir. Ancak İngiltere bunu bir B.M. gücü olarak değil, Güvenlik Konseyi'nin kararını uygulayan bir devlet olarak yapmıştır. Bir B.M. gücünün böyle bir uygulama yapmasının özellikle devletlerin bazı deniz alanlarında sahip oldukları yetkiler açısından sorun yaratabileceği düşünülmektedir.

Hava bombardımanı ise daha da hassas bir konu oluşturmaktadır. Çünkü *jus in bello*ya göre sivilleri gözetmeden genel bombardıman yapmak yasaktır. Ancak sivil ve askeri alanlar da kesin çizgilerle birbirinden ayrılmış değildir. Hatta tam tersine, çoğu zaman bir arada olmalarına özen gösterilmektedir. Körfez operasyonu sırasında kara çatışmaları başlamadan önce uzun süreli bir hava bombardımanı gerçekleştirilmiştir ve bu bombardıman sırasında, Koalisyon ayrım gözetme kuralına uyduğu üzerinde değişik defalarla durmuş ve bombardıman edilen tesislerin askeri tesisler olduğunu belirtmiştir. Ancak yine de hava saldırılarının uluslararası hukuka aykırı olduğu şeklindeki iddiaların önüne geçilememiştir.²¹ Operasyona katılan hiçbir devlet *jus in bello*'nun geçerliliğini

olduğu düşünülmektedir. El kitabının metni için bkz. "San Remo Manual on International Law Applicable to Armed Conflicts at Sea," *International Review of the Red Cross*, No:309, 1 Kasım 1995, s.595-637 ve değerlendirmesi için bkz. Louise Doswald-Beck, "San Remo Manual on International Law Applicable to Armed Conflict at Sea," aynı yapıt, s.583-594.

²¹ *Cumhuriyet*, 13.2.1991.

reddetmemiş, tam tersine hava bombardımanının "ameliyatvari bir titizlikle" gerçekleştiğini savunmuşlardır.²²

B.M. güçleri için silahlı çatışmalar hukukunun uygulanmasının yarattığı en önemli sorun, katkıda bulunan devletlerin farklı yükümlülüklerle sahip olmaları durumunda doğmaktadır. Korunan kişiler açısından bir sorun yoktur, devletler için uygulanan kurallar B.M. için de bir sorun olmadan uygulanabilir. Ancak korunan haklar özellikle 1977 Ek Protokoller ile son derece ayrıntılı hale getirilmiştir ve bu Protokoller'in yapılageliş niteliğinde olmadığı kabul edilmektedir. Devletlerin hepsi de bu Protokoller'e taraf değildir. Dolayısıyla bir B.M. gücüne katkıda bulunan devletlerin yükümlülüklerinin farklı olması sorunu doğmaktadır.

Bu durumda tek çıkar yol, ortak olan yükümlülüklerin kabul edilmesi olarak görülmektedir. Doğal olarak bunun uygulanması halinde mümkün olan en çok değil en az korunma sağlanmış olacaktır ancak başka bir yol da görünmemektedir. Ek Protokoller'in de uygulanması yolunda *ad hoc* bir anlaşma yapılabilir ama bu da kısa sürede ek eğitim verilmesini gerektirecektir. Yine de İngiltere, 1982'de taraf olmadığı ve yalnızca iki devlet arasında bir çatışma sözkonusu olduğu halde 1977 I. Ek Protokol'ün tıp uçaklarının mavi ışıkla işaretlenmesi kuralını Falkland krizinde uygulamıştır.

Tüm barış gücü operasyonlarında sivillerin korunması ve onlara yardım götürülmesi için B.M. güçleri ile I.C.R.C. işbirliği yapmışlardır. Örneğin Kongo'da I.C.R.C. tarafların kamplarını ziyaret etmiş ve aralarında değişim yapılmasını sağlamıştır. Somali'de, Güvenlik Konseyi müdahale gerektiren durumun özelliğinden dolayı I.C.R.C. dahil insancıl yardım götüren tüm kuruluşlarla işbirliği yapmıştır. Irak'ta da I.C.R.C. B.M.'den izin almadan ancak ambargo koşullarını da çiğnemenin Irak halkına insancıl yardım götürmüştür. I.C.R.C., ambargonun IV. Cenevre Sözleşmesi kapsamında kalan kişilere yardım götürme görevini etkilemediği görüşündedir ve Güvenlik Konseyi ve Önlemler Komitesi de bu görüşe karşı çıkmamışlardır.²³

b. Savaşan hasta, yaralı ve savaş tutsaklarının korunması

Savaşan statüsünde olan kişilerin belirlenmesi amacıyla kabul edilen ilk ayırım, düzenli orduya mensup kişilerle diğerleri arasındaki ayırımdır. Bu düzenli orduya mensup kişilerin de bir kısmı doğrudan çatışmalara katılır, bir kısmı da destek hizmetlerini yerine getirir. 1899 ve 1907 La Haye Ek Kurallar'ın 3. maddesi bu ayırımı yapmaktadır. Ancak 1949 Cenevre II. Sözleşmesi madde 4(A) I yalnızca silahlı kuvvetlerden bahsetmektedir.

Yalnızca düzenli ordu mensupları değil, La Haye Ek Kuralları madde 2'ye göre, eğer komutası altındaki kişilerden sorumlu bir kişi tarafından yönetiliyorsa, uzaktan tanınabilen sürekli bir ayırıcı işaret taşıyorsa, silahlarını açıkça taşıyorsa ve faaliyetlerini savaş hukuku ve yapılageliş kurallarına göre yürütüyorsa milis ve gönüllüler de sözleşmenin getirdiği hak ve yükümlülüklerden yararlanır. 1949 Cenevre Sözleşmeleri de savaşan kişiyi aynı şekilde tanımlamaktadır. I. ve II. Sözleşme'nin 13. maddesine göre:

²²Cumhuriyet, 2.3.1992.

²³Palwankar, a.g.y., s.238.

(a) Çatışan tarafların silahlı kuvvetlerinin ve bu silahlı kuvvetlerin bir parçasını oluşturan milis ve gönüllü birliklerinin üyeleri,

(b) yukarıda sayılan koşulları yerine getiren niteliklere sahip direniş hareketleri mensupları da dahil diğer milis ve gönüllü birliklerinin üyeleri,

(c) silahlı kuvvetlerin bir parçası olmadan ona eşlik eden askeri uçakların sivil personeli, savaş muhabirleri, işçiler, silahlı kuvvetlere malzeme sağlayanlar ve silahlı kuvvetlerin refahını sağlayan diğer hizmetleri yerine getiren kişiler,

(d) tarafların daha iyi bir statüden yararlanamayan ticaret gemisi ve sivil uçak mürettebatı,

(e) düşman yaklaşırken spontane olarak silaha sarılan ancak düzenli birimler oluşturmaya vakit bulamayan ama silahlarını açıkça taşıyan ve savaş hukukuna ve yapılageliş kurallarına uyan işgal edilmemiş bir bölgenin sivil halkı savaştan statüsünden yararlanırlar.

Düzensiz birlikler için açıkça kabul edilmiş bu koşullara düzenli birliklerin de uyması gerektiği genel olarak kabul görmektedir. Yani düzenli ordunun üniforma giymesi ya da silahlarını açıkça taşıması gibi bir kural açıkça yazılmamış olmakla birlikte onların da bu koşullara uymaları gerekir. Özellikle üniforma giyilmesi bir kişinin statüsünün belirlenmesinde birçok durumda başvurulmuş bir kriter olarak karşımıza çıkmaktadır. Sivil giysiler giymiş bir ordu mensubu, savaştan yararlanabilecekleri birtakım faaliyetlerde bulunma hakkını kaybeder.²⁴

B.M. güçleri mensupları bakımından savaştan statüsü değerlendirilirse, her şeyden önce bu güçler artık bir devlete değil bir uluslararası örgüte bağlıdırlar. B.M. çerçevesinde milis ya da gönüllü olamayacağı açıktır. Bir zorlama önlemi kararını uygulayan güçlerin bu kurallar kapsamı bağlamında savaştan olarak kabul edilip edilmeyeceklerine olumlu yanıt vermek çok zor değildir. Sonuçta bu güçler bir silahlı çatışmada taraf durumundadırlar. Silahlı çatışmalar hukukunun gereksiz acıya neden olmama ilkesi gereği, kararı yerine getiren güçlerin yalnızca bu çerçevede savaştan kabul edilmesi akla yakındır. 1994 B.M. ve İlgili Personelin Güvenliği Sözleşmesi de bu personelin başka bir düzenli güçle savaştan durumunda olduğunu kabul etmektedir. Ancak özellikle Körfez krizinde, bu güce mensup kişilerin B.M. gücü mensubu olmaktan çok ülkelerinin ordusunun bir mensubu olarak davranış gördüklerini tespit etmek mümkündür.

Bu sorun, B.M. Antlaşması'ndaki sistemin kurulamaması sonucu Güvenlik Konseyi'nin devletlere kuvvet kullanma izni vermek yolunu kullanmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, sözkonusu güçler B.M. bayrağını taşıdıkları 1950 Kore müdahalesinde bile tam bir B.M. gücü sayılmamışlardır. Körfez krizinde ise uluslararası toplum adına müdahale eden devletler her zaman Koalisyon biçiminde anılmışlardır. Bu durumda, askerlerin de kendi ülke ordularının bir üyesi olarak değerlendirilmeleri doğaldır.

²⁴I.D. De Lupis, *The Law of War*, Cambridge, Cambridge University Press, 1987, s.107-108.

Kore'de, B.M.'nin Cenevre Sözleşmeleri'nin uygulanmasını kabul etmesi sorunu bir ölçüde çözmüştür. Körfez krizinde de Irak güçlerinin eline geçen Koalisyon güçleri mensuplarının savaş tutsağı oldukları kabul edilmiştir. Ancak bu statü bir B.M. gücü üyeleri olmalarından dolayı değil kendi ulusal ordularının üyeleri olmalarından dolayı tanınmaktadır.²⁵ Dolayısıyla Somali ve Körfez olaylarında durum belirsiz kalmıştır. Bu iki olayda da devletler arasında kabul edilen kuralların büyük kısmını oluşturan savaş tutsakları kampları oluşturulması, bunların ziyaret edilmesi gereği gibi durumlar ortaya çıkmamış ve bu kuralların uygulanması hiç gerekmemiştir.

I. ve II. Cenevre Sözleşmeleri'nin, yani karada ve denizde hasta ve yaralı ordu mensuplarının korunması konusundaki kuralların B.M. zorlama önlemi uygulayan güçlere uygulanması konusu ise herhangi bir zorluk çıkarmamaktadır. Cenevre Sözleşmeleri'ne göre, tıbbi yardıma ihtiyaç duyan ve herhangi bir düşmanca hareketten kaçınan asker ya da sivil kişiler ve deniz kazasına uğrayan aynı konumdaki kişiler hangi taraftan olurlarsa olsunlar korunacaklardır. Bu kişilere insanca davranılacak, durumlarının gerektirdiği mümkün olan en iyi ve en erken tıbbi yardım ve tedavi, hiç bir cinsiyet, ırk, din, uyruklu ve siyasi görüş gözönünde tutulmadan sağlanacaktır.²⁶ Bu durumdaki savaşılanlar, ele geçtikleri takdirde savaş tutsağı olurlar.

Barış güçlerinin durumu ise bu konuda daha ayrıntılı bir düzenlemeye ya da ortaya çıkacak başka olayların durumu açıklığa kavuşturmasına gereksinim duymaktaydı. Çünkü klasik bir barış gücünün savaşılan olarak kabul edilemeyeceği açıktır. Tarafların rızası ve işbirliğiyle yerleştirilen ve meşru savunma bir yana kuvvet kullanamayan bir gücün mensupları savaşılan olarak kabul edilemez. Nitekim, Bosna-Hersek'te Sırpların eline geçen UNPROFOR askerilerinin savaş tutsağı statüsünden yararlanamayacağını I.C.R.C. de kabul etmiştir. Ancak bu askerlerin hiç bir korumadan yararlanamaması da kabul edilemez.

Yeni kabul edilen 1994 Sözleşmesi bu kişilerin güvenliğinin sağlanması açısından bazı düzenlemeler getirmektedir. Herşeyden önce, 3. maddeye göre bu personel ayırıcı işaret taşıyacak ve gerekli kimlikleri yanlarında bulunduracaklardır. 7. madde de, bu personelin ve araç gereçlerinin görevlerini yerine getirmelerini önleyecek bir eylem ya da saldırıyla karşılaşmayacaklarını ve tarafların bunun sağlanması için gerekli önlemleri alacaklarını belirtmektedir. 8. maddeye göre, görevlerini yerine getirirken gözaltına alınan B.M. personeli ve ilgili personel derhal serbest bırakılacak ve B.M.'ye ya da uygun başka bir otoriteye teslim edilecektir. Bu arada bu kişilere, insan haklarına ve 1949 Cenevre Sözleşmeleri ilkeleri ve ruhuna uygun muamelede bulunulacaktır. Buna karşılık B.M. personeli de kabul eden devlet yasalarına uyacak ve tarafsızlığını bozacak eylemlerden kaçınacaktır.

3. Bazı Yöntem ve Araçların Kullanılmamasına Yönelik Kurallar

Silahlı çatışmalar hukukunun bir bölümü de çatışma sırasında bazı yöntem ve araçların kullanılmamasını sağlamak amacıyla yöneliktir ve bu kural, gereksiz ya da başka bir şekilde aşırı zarar vereceği hesaplanan hiçbir silah ve diğer araç ve yöntemlerin kullanılmayacağı biçiminde ifade edilmektedir. Bu konudaki kurallar, bu zamana kadar

²⁵McCoubrey ve White, *Blue Helmets*, s.209.

²⁶1949 I. Cenevre Sözleşmesi, madde 12; 1977 I. Ek Protokol, madde 10.

hiç bu tür silahların kullanılması durumu ortaya çıkmadıysa da zorlama önlemi uygulayan güçleri ve barış güçlerini de kapsar.

a. Biyolojik, kimyasal ve bazı konvansiyonel silahlar

1899 La Haye Konferansı'nda kabul edilen bildirilerden birisi, insan vücudunda kolayca yayılan kurşunların kullanımından kaçınmaya, bir diğeri de boğucu ve zararlı gazların kullanımından kaçınmaya ilişkindir. 1907 La Haye Konferansı'nda ise temas halinde otomatik olarak patlayan denizaltı mayınlarına ilişkin bir sözleşme kabul edilmiştir. Bu sözleşmenin 1. maddesi, döşendikten sonra kontrol eden kişinin kontrolü bırakmasıyla birlikte zararsız hale gelmeyen bu tür yüzen mayınlar döşemeyi, sabit ancak serbest kaldığı anda zararsız hale gelmeyen torpiller kullanmayı ve 2. maddesi de düşman kıyı ve limanları açığına ticaret gemilerini önlemek için bu tür mayınlar döşenmesini yasaklamaktadır. Yine 1907 La Haye Konferansı'nda kabul edilen bir bildiri de balonlardan patlayıcı fırlatılmasını veya benzeri nitelikteki yeni yöntemleri üçüncü bir barış konferansının sonuna kadar yasaklamaktadır. Ancak bu yasak yalnızca taraf devletler arasındaki çatışmalarda geçerli olacaktır. Ayrıca 1899 ve 1907 Kara Savaşına İlişkin Sözleşme'nin Ek Kuralları 23. madde, zehir ya da zehirli silah kullanılmasını ve gereksiz zarar verecek silah, patlayıcı veya diğer maddelerin kullanımını yasaklamaktadır.

Bu yasakların arkasındaki mantık, en iyi 1868 St. Petersburg Bildirisi'nde görülmektedir. Buna göre, 400 gramdan daha hafif patlayıcı veya tutuşturucu mermi kullanılması yasaktır. Bu yasağın amacı insancıldır. Bu mermiler insana çarptığında onu savaş dışı bırakmayı aşan bir zarar vermekte ve askeri faydayı aşan insanlık dışı bir sonuç doğmaktadır.²⁷

1925'te ise bir protokolle boğucu ve benzeri gazlar ve bakteriyel silahlar yasaklanmıştır. Bu protokol önce girişinde boğucu, zararlı veya diğer gazların veya benzer sıvı, materyal ve gereç kullanımını yasaklamakta, sonra da maddelerinde bu yasağı bakteriyel silahlara da yaymaktadır. Ancak örneğin öldürmeyen gazların durumu açık değildir. Ayrıca devletlerin çoğu, bu silahları karşı taraf kullanırsa kullanmak, yani zararlı-karşılık hakkını saklı tutmuştur. Yani yasak genel bir yasak değil, ilk kullanan olma yasağıdır. B.M. Genel Kurulu, 1968 tarih ve 2454 A (XXIII) sayılı ve 1969 tarih 1603 A (XXIV) sayılı kararlarıyla 1925 protokolünün geçerli olduğunu vurguladı. Daha sonra da B.M. tarafından hazırlanan 1972 Bakteriyel (Biyolojik) ve Toksin Silahlarının Geliştirilmesi, Üretilmesi ve Kullanılmasının Yasaklanması ve Yok Edilmelerine İlişkin Sözleşme'yle biyolojik savaş kesin olarak yasaklanmış, taraflar 1. maddeyle koruyucu ya da başka bir amaçla kullanılmayacak türde ve miktarda mikrobik ya da biyolojik madde toksinleri ve bunları silahlı çatışmada kullanmak için gerekli olan araç, ekipman ve silahları geliştirmemeyi, üretmemeyi, depolamamayı veya başka bir şekilde elde etmemeyi üstlenmişlerdir. Bu sözleşme, 2. maddesiyle de taraf devletlerin ellerinde bulunan bu tür madde, toksin, silah, ekipman ve kullanma araçlarını yok etmelerini öngörmektedir.

Konvansiyonel silahlara ilişkin olarak yapılan Aşım Ölçüde Zararlı ya da Ayrım Yapma İmkânı Tanımayan Bazı Konvansiyonel Silahların Kullanımının Sınırlandırılmasına ve Yasaklanmasına İlişkin Sözleşme ise 1983'te yürürlüğe girmiştir.

²⁷ Kalshoven, a.g.y., s.88.

1. maddesi, sözleşmenin 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin 2. maddesinde sayılan durumlarda uygulanacağını belirtmektedir. 1983 Sözleşmesi'nin I. Protokolü X ışınlarıyla yapılan taramalarda tespit edilemeyen parçalar halinde zarar veren silahları yasaklamaktadır. II. Protokol'ün 3. maddesi ise mayın, bubi tuzakları ve uzaktan kumandayla ya da belli bir süre sonunda patlayan patlayıcı ve araçların sivillere karşı ve ayırım yapmadan kullanılmasını kesin olarak yasaklamaktadır. Ancak 4. maddede elle yerleştirilen mayınlara, bubi tuzaklarına ve diğer araçlara, eğer askeri bir hedefin yakınındaysa, sivil halkın bunların etkilerinden korunması için gerekli tedbirlerin alınması koşuluyla izin verilmektedir. Uzaktan kontrol edilen mayınlar ise, 5. maddeye göre askeri hedef olan ya da bir askeri hedef içeren bir alana, yeri tam olarak kaydedilmek şartıyla yerleştirilebilir. Ayrıca Sözleşme'nin 6. maddesi, bubi tuzaklarının zararsız görünen bir nesne gibi ya da onlarla bağlantılı olarak kullanılmasını, yani uluslararası planda koruyucu amblem ve işaretlerle, yaralı, hasta ve ölülerle, mezarlık ve krematoryumlarla, tıbbi imkanlarla, çocukların gıda, sağlık, giyim ve eğitimiyle ilgili bir ürün ya da oyuncaklarla, yiyecek ve içeceklerle, mutfak araçlarıyla, dinsel objelerle, halkın kültürel mirasını oluşturan tarihi anıt, sanat eserleri ve tapınaklarla ve hayvanlarla herhangi bir şekilde bağlantılı olarak kullanılmasını yasaklamaktadır.

Bu kuralların bir kısmı yapılageliş nitelikleri dolayısıyla B.M.'yi de bağlar. 1925 Protokolü'nün geçerliliğini bizzat Güvenlik Konseyi onaylamıştır.²⁸ 1972, 1980 ve 1992 Sözleşmesi ise B.M. çerçevesinde kabul edilen devletlerin onayına sunulan sözleşmelerdir. Ayrıca B.M.'nin kendi amaç ve ilkelerine aykırı olan bu tür silahlara başvurusu düşünülemez. Zaten taraf devletlere yasaklanan ve onlar tarafından üretilmemesi gereken bu tür silahlara onlardan bağımsız olarak B.M.'nin sahip olması da mümkün değildir.

b. Nükleer silahlar

Nükleer silahlara ilişkin olarak onların kullanımını biyolojik ve kimyasal silahlar gibi genel olarak yasaklayan düzenlemeler yoktur. Buna karşılık silahsızlanma konusunda yapılan antlaşmaların büyük çoğunluğu nükleer silahlara ilişkindir ve deniz yatağı ve okyanus tabanı (1971), uzay (1967) ve Antarktika (1959) gibi bazı belli yerlerde deneme yapılması yasaklanmıştır. 1968 Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesine İlişkin Sözleşme ise nükleer silahların bunlara sahip olmayan devletlere de yayılmasını önlemek amacıyla yöneliktir. Ancak bu antlaşmaların hiçbirisi, nükleer silahlara sahip olan devletlerin onları bir silahlı çatışmada kullanmasını yasaklayacak hükümler içermemektedir.

Nükleer silahların kullanılmasının uluslararası hukuka uygunluğu konusunda ileri sürülen bir görüşe göre, mevcut kurallar ayrıca bir düzenleme gidilmeden nükleer silahlara da uygulanabilir. Doğal olarak nükleer silahlar zehirli ya da kimyasal silah kategorisinde değildirlere. Ancak etkilerinin onlara benzemesi göz önünde tutularak bu silahlara uygulanan yasağın nükleer silahlara da uygulanabileceği ileri sürülmüştür. Ancak bu görüş fazla taraftar bulan bir görüş değildir. Çünkü kimyasal silahlara ilişkin sözleşmeler kimyasal silah denilince ne anlaşılması gerektiğini açıkça tanımlamaktadırlar ve bu tanıma rağmen onlara uygulanan kuralları nükleer silahlara da uygulamak mümkün görünmemektedir.

²⁸Resmi Gazete, 20 Ocak 1929, s.1097.

Nükleer silahların kullanılmasının uluslararası hukuka uygunluğu konusunda Uluslararası Adalet Divanı (U.A.D.) 1996'da iki danışma görüşü vermiştir. Genel Kurul'un "Nükleer silah kullanılmasına ya da kullanma tehdidinde bulunulmasına uluslararası hukukta her hangi bir durumda izin verilmekte midir?" sorusuna U.A.D. 8 Temmuz 1996'da yanıt verdi. Bu danışma görüşünün 72. paragrafında Divan, Genel Kurul'un 1961 tarih ve 1653 (XVI) sayılı kararıyla nükleer silahları hukuka aykırı ilan ederken St. Petersburg Bildirisi'nden 1925 Cenevre Protokolü'ne kadar birçok belgeye atıfta bulunduğuna ve nükleer silahları genel olarak yasaklayan bir yapılageliş kuralına atıf yapmadığına dikkat çekmiş ve 74. paragrafta da antlaşmalar veya yapılageliş hukukunda nükleer silahları özünde yasaklayan bir kural olmadığı sonucuna varmıştır.

Bundan sonra Divan 78. paragrafta 1899 La Haye Sözleşmesi'nden başlayıp 1977 I. Ek Protokol 1/2'de de yer alan Martens kaydına değinmekte ve Sözleşme'de yer almayan durumlarda kişilerin yapılagelişten, insanlık ilkelerinden ve toplum vicdanından kaynaklanan uluslararası hukuk ilkelerinin koruması altında olduğunu belirtmektedir. Sivil-savaşan ayrımının yapılmasına imkan bırakmayan veya savaşanların gereksiz ölçüde acı çekmelerine neden olan silahlar insancıl hukukun çok erken bir döneminde yasaklanmıştır ve Divan'a göre insancıl hukukun nükleer silahlara da uygulanabilir olduğuna kuşku yoktur.

Sonuçta Divan, oybirliğiyle nükleer silahların kullanılmasına ya da kullanma tehdidinde bulunulmasına izin veren bir kural olmadığına, ancak aynı şekilde 11'e karşı 3 oyla evrensel ve kapsayıcı şekilde kullanımını yasaklayan bir kural da olmadığına ve yine oybirliğiyle nükleer silahların kullanılmasının ya da kullanma tehdidinde bulunulmasının 51. madde koşulları karşılanmazsa 2/4 gereği hukuka aykırı olduğuna karar verdi. Kararın 7'ye karşı 7 oyla ve başkanın belirleyici oyuyla kabul edilen kısmında ise Divan devletin devamının sözkonusu olduğu meşru savunmanın en uç durumlarında nükleer silahlara başvurulmasının hukuka uygun ya da aykırı olduğuna karar verilemeyeceği sonucuna vardı.

Yani Divan silahlı çatışmalar hukukunun geldiği aşamada nükleer silahların kullanılmasını uluslararası hukuka aykırı buldu ancak yine de uç meşru savunma durumları için bile olsa nükleer silahların kullanılabilmesi için bir açık kapı bıraktı.

4. Silahlı Çatışmalar Hukukunun Çiğnenmesi Durumunda Sorumluluk

Silahlı çatışmalar hukukunun çiğnenmesi durumunda, bu kuralları çiğneyen kişilerin cezai sorumluluğunun ileri sürülmesi, daha çok bu kuralların insancıl kısmının çiğnenmesi durumunda karşımıza çıkmaktadır. Bu cezai sorumluluk uygulamasının en önemli uluslararası uygulamalarını oluşturan Nüremberg ve Tokyo mahkemeleri de insancıl hukukla sınırlıdır. Nüremberg Mahkemesi Statüsü'nün 6. maddesi, bu suçları savaş hukuku ve yapılageliş kurallarını çiğneyen suçlar olarak tanımlamaktadır. Kararda da özellikle savaş tutsaklarına kötü davranılması, işgal edilen toprakların yağmalanması ve geniş çaplı öldürmeler gibi insancıl hukuk ihlalleri üzerinde durulmuştur.²⁹ 6/a'da

²⁹G. Schwarzenberger, *International Law as Applied by International Courts and Tribunals*, Cilt II, London, Stevens and Sons, 1968, s.484.

belirlenen barışa karşı suçlar, bir saldırı savaşını ya da uluslararası antlaşmalara veya yükümlülüklerle aykırı bir savaşı planlamak, planlanmasına katılmak, başlatmak ve yürütmektir. İnsanlığa karşı suçlar ise 6/c'de tanımlanmıştır ve sivil halkın öldürülmesi, köle edilmesi, sınır dışı edilmeleri veya siyasi görüş, ırk ve din gibi nedenlerle kovuşturmayla uğramaları olarak belirlenmiştir. Ancak Mahkeme'nin kararında yalnızca iki kişi sadece insanlığa karşı suçlardan suçlu bulunmuş, diğerleri Statü'nün 6. maddesinin (b) fıkrasında tanımlanan dar anlamda savaş suçlarından mahkum edilmişlerdir.

Ancak Nüremberg Mahkemesi kararlarına rağmen bu tür yeni yargılamalar yapılması zor görünmektedir. Barışı bozduğu Güvenlik Konseyi kararlarıyla belirlenen ve bir saldırı olduğu rahatlıkla savunulabilecek olan Irak'ın Kuveyt'i işgalinde bile Iraklı yetkililer yakalanıp yargılanmamıştır. B.M. buna hiç kalkışmamış, Irak'ın Kuveyt'ten çekilip Kuveyt'in bağımsızlığını tanımamasını yeterli görmüştür.

Bosna-Hersek'te de savaş suçlusu olarak aranan kişilerin yakalanması taraflardan beklenmektedir. B.M. onları yakalayamamaktadır, çünkü II. Dünya Savaşı sonrası Müttefiklerin Avrupa'da tutuklama yetkisine sahip olmalarına karşın B.M.'nin Bosna-Hersek'te böyle bir yetkisi yoktur.³⁰ Ayrıca barış gücüne katkıda bulunan devletler daha en baştan bu kişileri aramayı ya da takip etmeyi reddetmişler, ancak bu kişilere rastlarırsa onları gözaltına almayı kabul etmişlerdir. Bu durum ancak son bir kaç ayda değişmeye başlamıştır.

Nüremberg Mahkemesi ilkelerinin kodifiye edilmesiyle görevlendirilen Uluslararası Hukuk Komisyonu bu konuda başarılı olamamıştır. Ancak bir uluslararası ceza mahkemesi kurulması fikri özellikle 1989'dan itibaren hızlı bir gelişim gösterdi ve bir uluslararası konferans toplanması noktasına kadar geldi.³¹ Böyle bir mahkemenin kurulması çabalarının başarılı olması, bir ölçüde de eski Yugoslavya ve Ruanda için kurulan mahkemelerin başarısına da bağlı olacaktır. Yugoslavya için kurulan mahkemenin statüsü 25 Mayıs 1993'te Güvenlik Konseyi'nde 827 sayılı kararla kabul edilmiştir. Çalışma kuralları ise 14 Mart 1994'te yürürlüğe girmiştir.³² Her iki mahkeme de 1949 Cenevre Sözleşmeleri'ne ve savaş hukuku ve yapılageliş kurallarına yönelik ağır ihlalleri, soykırım ve diğer insanlığa karşı suçları yargılamak üzere kurulmuşlardır.

B.M. barış gücünün maruz kaldığı eylemlerden sorumluluk çoğunlukla B.M. ile kabul eden devlet arasında yapılan antlaşmalarla belirlenmektedir. 1994 Sözleşmesi de 10. maddesiyle B.M. mensuplarına yönelen suçların suçun işlendiği devlet ya da suçu işleyen kişinin vatandaşı olduğu devlet tarafından yargılabileceğini belirtmektedir. 13. maddeye göre, suçlanan kişi topraklarında olan devlet bu kişiyi ya yargılayacak ya da yargı yetkisi olan bir devlete iade edecektir.

³⁰A. Roberts, "The United Nations and International Security," *Ethnic Conflict and International Society*, Michael E. Brown (ed.), Princeton, Princeton University Press, 1993, s.227.

³¹Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin taslak statüsü için bkz. U.N. Doc. General Assembly, A/49/355, 1 Eylül 1994.

³²*International Legal Materials*, Cilt XXXIII, No:2, Mart 1994, s.493-545.

B.M. güçleri mensuplarının savaş suçlarından sorumluluğu konusu ise, özellikle Somali'deki uygulamalar bazı eleştirilere neden olduysa da hiç sözkonusu olmadı. Bu güçlerin eylemlerinden sözkonusu kişilerin mensup olduğu devletin mi yoksa B.M.'nin mi sorumlu olacağı, bireyler için yargılama talebinin kime yapılacağı ya da uluslararası sorumluluğun kime karşı ileri sürüleceği konuları açık değildir. B.M. güçleri için genel bir askeri disiplin yasası da yoktur.

B.M. Genel Sekreteri, bir barış gücü olan UNIFIL için katkıda bulunan devletlerden insancıl hukuk kurallarına uyulmasının sağlanmasını istemiştir. Askeri disiplin yasası olmayışı da savaş suçu işlenmesi ya da silahlı çatışmalar hukukunun çiğnenmesi durumunda başvurulması gereken tarafın bu eylemi yapan kişinin devleti olduğunu düşündürmektedir. Zaten B.M. bir askeri mahkemeye sahip olmadığına göre askerlerin yargılanması ilgili devlet tarafından yapılmak zorundadır. Nitekim Kore'de bulunan bir Amerikan askerinin burada işlediği zarar vermek amacıyla saldırı ve cinayet suçları için askeri mahkemede yargılanması sırasında ileri sürdüğü kendisinin o sırada B.M. hizmetinde olduğundan ABD Askeri Mahkemesi'nin kendisini yargılayamayacağı iddiası Mahkeme tarafından reddedilmiş, askerin o sırada hangi bayrak altında olduğunun önemli olmadığı, bu süre içinde ABD ordusu kontrolü ve yetkisi altında kaldığı belirtilmiştir.³³

Sonuçta, B.M.'ye yapılacak bireysel sorumluluk taleplerinde, bu kişilerin yargılanacağı bir uluslararası mahkeme olmadığından ve B.M. sözkonusu devlet bu kişiyi yargılamayı reddederse onu zorlayacak durumda da olmadığından ilgili devlete başvurulması tek çıkar yol olarak görünmektedir.

Ancak B.M., bir uluslararası hukuk kişisi olarak U.A.D.'ın 11.4.1949'da verdiği B.M. Hizmetinde Uğranılan Zararların Giderilmesi konusundaki danışma görüşünde belirttiği gibi hizmetinde uğranılan zararlardan dolayı tazminat talep edebilmektedir.³⁴ B.M. haklarını uluslararası planda savunma yeteneğine sahiptir ve böyle bir iddiayı kendisine karşı uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmeyen bir üyesine karşı ileri sürebilir. Bu sorumluluk yalnızca maddi sorumluluktur. Zaten devletlerin de bu gibi durumlarda sorumlulukları maddi sorumluluktan öteye gitmemektedir. Dolayısıyla B.M. barış gücü olarak faaliyet gösteren askeri birliklerin uluslararası hukuka aykırı biçimde verdikleri zararların B.M. tarafından giderilmesi de mümkün olmalıdır.³⁵

SONUÇ

Silahlı çatışmalar hukukunun önemli bir kısmı yapılagelişten kaynaklanan ve bir sözleşmeler dizisiyle kodifiye edilen bir kurallar dizisidir ve tüm devletleri bağlar. Asgari uygarlık ve insanlık koşulları olarak tüm çatışan taraflar bu kurallara uymak zorunda olduğuna göre barış güçleri ve yaptırım kararını uygulayan kuvvetler de çatışmalarda bu kurallara uymak zorundadırlar. Hangi tarafın saldırgan olduğu bu açıdan önemli değildir.

³³McCoubrey ve White, *International Organizations and Civil Wars*, s.197.

³⁴*I.C.J. Reports*, Reparation For Injuries Suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion, 11 April 1949, s.174-231.

³⁵H. Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk Derstleri*, III. Kitap, Gözden geçirilmiş 2. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 1996, s.168.

Ancak bu genel kuralın kabul edilmesine karşın B.M. güçlerini kapsayan genel bir düzenleme olmadığından boşluk olan bazı noktalar vardır. Bu boşluğun bir kısmı henüz yürürlüğe girmemiş olmakla birlikte 1994 B.M. ve İlgili Personelin Güvenliğine İlişkin Sözleşme tarafından kapatılmakta ve bir taraftan barış güçleri ve diğer B.M. misyonu yerine getiren görevlilerin güvenlikleri güvence altına alınırken, bir taraftan da Güvenlik Konseyi kararı sonucu zorlama önlemi olarak girişilen çatışmalarda silahlı çatışmalar hukukunun geçerli olacağını kabul edilmektedir.

Yine de özellikle çatışmaların yürütülmesine ilişkin sorunlarda ve sorumluluk konusunda boşluklar mevcuttur. Çatışmaların yürütülmesine ilişkin bazı sorunlar B.M. güçleri için hiç sözkonusu olmadı. Örneğin devletler için kabul edilmiş olan savaş tutsakları kampları kurulması, bunların ziyaret edilmesi gibi kurumların işletilmesi hiç gerekmedi ya da çatışmalar sırasında aldatmaya başvurulduğu ya da yasak olan yöntemler kullanıldığı gibi iddialar hiç B.M. için yapılmadı. Ancak böyle bir gereksinim ortaya çıkarsa silahlı çatışmalar hukukuna uyulması yönünde bir uygulama ortaya çıkması büyük bir olasılıktır. Sorumluluk konusunda ise taleplerin doğrudan sözkonusu kişinin devletine yapılması halen tek çıkar yol olarak görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Bailey, S.D., *How Wars End, The United Nations and the Termination of Armed Conflict*, 1946,1964, Cilt I, Oxford, Clarendon Press, 1982.
- Best, Geoffrey, *Humanity in Warfare: The Modern History of the International Law of Armed Conflicts*, London, Weidefeld and Nicolson, 1980.
- De Lupis, I.D., *The Law of War*, Cambridge, Cambridge University Press, 1987.
- Durch, W, "Introduction," *The Evolution of United Nations Peacekeeping, Case Studies and Comparative Analysis*, W. Durch (ed.), New York, H. Stimson Center, 1993.
- Gasser, Hans-Peter, "The United Nations and International Humanitarian Law: The International Committee of Red Cross and the United Nations' Involvement in the Implementation of International Humanitarian Law," *International Symposium on the Occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations* için sunulan tebliğ, Cenevre, 19-21 Ekim 1995.
- I.C.J. Reports*, Reparation For Injuries Suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion, 11 April 1949.
- "Implementing Limitations on the Use of Force: The Doctrine of Proportionality and Necessity," *P.A.S.I.L.*, 86th Meeting, 1-4 Nisan 1992.
- Kalshoven, Frits, *The Law of Warfare*, Leyden, Sijthoff, 1973.
- McCoubrey H.ve White N.D., *International Organizations and Civil Wars*, Dartmouth, Aldershot, 1996.

- , *The Blue Helmets: Legal Regulation of United Nations Military Operations*, Dartmouth, Aldershot, 1996.
- Palwankar, Umesh, "Applicability of International Humanitarian Law to United Nations Peace-Keeping Forces," *International Review of the Red Cross*, No:294, 1993, s.225-234.
- Pazarıcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, III. Kitap, Gözden geçirilmiş 2. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 1996.
- Report of Committee on Study of Legal Problems of the United Nations, "Should the Laws of War Apply to United Nations Enforcement Action," *The Strategy of World Order, International Law*, Cilt III, R.A. Falk ve S.H. Mendlovitz (ed.), 1966, s.69-74.
- Roberts, Adam, "The United Nations and International Security," *Ethnic Conflict and International Society*, Michael E. Brown (ed.), Princeton, Princeton University Press, 1993, s.207-232.
- Scott, J.B., *The Hague Peace Conferences of 1899 and 1907, Documents*, Cilt II, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1909.
- Starke, J.G., *Introduction to International Law*, 9.B., London, Butterworths, 1984.